

Catalunya en l'economia de les Comunitats Europees

Carles A. Gasòliba i Böhm

Crec que avui, dia 10 de juny de 1985, abans de 48 hores que es signin els tractats d'Adhesió a les Comunitats Europees per part dels representants del govern portuguès i espanyol, és un bon moment per a tractar del tema de Catalunya en l'economia de les Comunitats Europees.

És un bon moment per la significació política del procés, amb la signatura dels tractats es culmina un procés molt important per als pobles de la Península Ibèrica i també pel conjunt de l'Europa comunitària, l'organització política i econòmica europea més important de l'Europa lliure.

En aquest procés d'integració Catalunya ha jugat un paper molt destacat perquè els catalans sempre hem aspirat a pertànyer al Nord de la poesia de l'Espriu, crec que en cap altre indret de l'Estat no trobaríem tant ni tan vell desig de pertànyer clarament a les organitzacions comunitàries. Institucions com l'Institut d'Estudis Europeus, el Consell Català del Moviment Europeu, la LECE, les Cambres de Comerç i Navegació i Indústria, el Cercle d'Economia i tantes d'altres en varen mantenir un interès viu i constant per les organitzacions europees que s'anaven perfilant primer i després concretant en realitats al llarg de la dècada dels cinquanta. Crec que cal recordar que a les conferències clandestines de la SCEJES es tracta en els cinquanta el tema de l'economia i la realitat política europees, que la Cambra de Comerç i Navegació fou la primera entitat que a l'Estat traduí el Tractat de Roma, o les seves sectorials dels seixanta mostrant una impaciència per un fet que havia de produir-se vint anys més tard, o el llibre blanc realitzat a començament dels setanta pel professor Joaquim Muns per al Cercle d'Economia, o el document de tretze entitats econòmiques catalanes propugnant l'entrada al Mercat Comú, o tants d'altres exemples i precedents que mostren que a Catalunya l'interès i la preocupació pel tema no és precisament d'ara.

Per tant en la culminació del procés d'integració ha existir un posicionament net, definit, de Catalunya a favor d'aquest, per raons que van molt més enllà dels purs criteris econòmics, són sentiments generalitzats, que tenen unes arrels històriques, socials que permaneixen i constitueixen un dels nostres senyals d'identitat, que és precisament el nostre europeisme.

Segurament aquest europeisme contemplat des d'una perspectiva purament econòmica no resultaria plenament justificat perquè certament la integració en la realitat econòmica de les Comunitats Europees no està assegurada en el seu resultat final i sí en canvi implica un important esforç de forma immediata, esforç d'una magnitud que fins ara no ha tingut d'experimentar mai l'economia catalana.

Això vol dir que és precisament en l'àmbit econòmic que cal fer una reflexió més profunda, i l'establiment d'unes línies i formes d'actuació que portin Catalunya a un procés d'adequació que sigui el que exigeix el nou marc de relacions obertes amb la integració a les Comunitats Europees.

En aquest aspecte cal recordar què significa avui l'economia catalana en el context de l'economia comunitària.

És en primer lloc una economia basada en una població de sis milions de persones que la situa per sobre de tres estats europees membres de la Comunitat –Dinamarca, Irlanda i Luxemburg–, i en el lloc 24 de les actuals regions europees, (54).

Crec que és convenient fer l'advertiment que ens trobarem amb unes certes dificultats per a ubicar Catalunya correctament pel que fa a les comparacions amb d'altres àrees europees. Per una banda, com hem vist i continuarem constatant, Catalunya és en molts aspectes molt més important que determinats estats membres de la Comunitat Europea, per l'altra és obvi que no té l'estatus polític que la fa comparable amb aquest, però també convindrem en què, per posar exemples allunyats, encara que siguin considerades igualment com a regions europees, Escòcia i el South East anglès, o Baviera o Niedersachsen, o Lombardia i Abruzzi-Molise, convindrem que hi han regions amb característiques ben delimitades que les diferencien clarament unes d'altres per la seva significació i pel context de l'Europa comunitària, una Europa que sens subte haurà de modificar en el futur la seva estructura territorial respecte de l'actual basada fonamentalment en els Estats membres, i de forma encara molt marginal en les regions europees.

Convindrem que Catalunya té un pes demogràfic remarcable, important, si es compara amb les regions europees i també amb determinats estats.

El seu pes econòmic no resulta fàcil de delimitar-lo atesa la heterogeneïtat de les dades i el cert envelliment de moltes d'aquestes que cal per algunes anar a trobar l'any 1979 com la referència més recent. Amb tot, algunes característiques queden paleses. En primer lloc és que la seva aportació al conjunt de l'economia comunitària la situarien en el grup de la primera meitat de les regions comunitàries. En segon lloc que la seva estructura productiva la defineix clarament com una regió industrial europea, amb un pes remarcable certament de la indústria, però en el seu conjunt homologable a la distribució de població activa i aportació sectorial al VAB de les àrees industrialitzades de l'Europa comunitària.

En aquests aspectes, em permeto recordar que en base a l'anàlisi de les dades del *Llibre blanc sobre la repercussió a Catalunya de l'Adhesió d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea*, es pot establir una relació de comparació respecte de magnituds com extensió, població, ocupació i producció, amb les regions alemanyes de Baden-Württemberg, Nord-Rin Westfalia, Renània-Palatinat, les franceses de Nord-Pas de Calais i Est, les italianes de Lombardia i Nordest, i les industrials britàniques de North, East-Midlands, i Yorkshire-Humberside, i que respecte a la seva característica d'economia industrial Catalunya seria la quarta àrea industrial d'Alemanya, tot just darrera de Baviera, la segona de França, per davant de Lió, la segona d'Itàlia, per davant del Piemont i Lombardia i la primera de molts estats membres, incloent-hi Holanda i Bèlgica.

Aquesta situació és el que ha permès afirmar que Catalunya es pot situar entre les deu primeres àrees industrials europees, i que en el seu conjunt, Catalunya té un pes econòmic destacable en el conjunt de les àrees econòmiques, i més específicament de vella tradició industrial europea.

La comparació entre la realitat econòmica i industrial de l'economia catalana i la que integren les regions europees no pot fer-nos oblidar un aspecte que jo crec cabdal per entendre el nostre paper actual i futur en l'àmbit de l'economia catalana, i és que aquesta per una banda ja és part –i part important– de l'economia comunitària, en segon lloc, que els seus sectors més dinàmics ho són en relació amb les Comunitats, i en tercer que d'una forma natural la seva especialització a nivell internacional l'ha fet, sens dubte, en funció de la realitat de l'economia europea, i més concretament de l'economia comunitària.

Mirem el nivell d'intercanvis amb l'exterior de l'economia catalana. Catalunya dirigeix (1983) a la CEE el 43,2% de les seves exportacions (10,7% a la resta d'Europa) i importa el 37,0 (9,5 de la resta d'Europa), existint un dèficit comercial de quasi un terç de les importacions (taxa de cobertura, dos terços) amb l'àrea comunitària. Aquesta dependència crec que es fa més palesa si examinem les característiques dels intercanvis en els que s'observa una clara especialització de l'economia catalana en productes industrials madurs, en tant que la importació es centra molt en productes sofisticats tecnològicament i més especialment en béns d'inversió, i també en matèries primeres.

La tradició manufacturera catalana ha donat lloc a una exposició titulada Catalunya, fàbrica d'Espanya, crec que ara i amb tots els matisos i correccions que calguin es podrà dir que estem anant cap un taller d'Europa. No únicament perquè tinguem aquesta relació específica amb el mercat europeu, ans perquè si examinem les empreses situades en els sectors de més pes específic de l'economia catalana, ens trobem amb l'existència bé d'empreses multinacionals amb el centre de decisió en els països de la Comunitat, o bé amb d'altres amb centres de decisió situats als Estats Units o Japó, però que la seva ubicació a Catalunya ja no es fa en funció de vendre en el mercat interior, ans de fer-ho en l'Europeu.

Es veritat que al costat dels molts exemples que trobem en aquesta línia podem trobar d'altres en sectors significatius de l'economia industrial catalana –tèxtil, curtits, certs subsectors de la química, arts gràfiques i editorials– en què es mantenen centres de decisió autòctons clarament predominants. Encara resulta més obvi aquest fet en certs àmbits del sector agrari –sectors vitivinícola i hortofructífera, indústries càrniques– i també del de serveis –turisme, comerç– en què el predomini català és net.

Amb tot crec que és cert i es pot afirmar que existeix una clara integració de l'economia comunitària en l'economia catalana, que aquesta integració resulta palesa en el cas del sector industrial en el qual destaca l'existència de multinacionals europees, o bé d'altres més noves obeint precisament a una estratègia de penetració en el mercat europeu comunitari a través de Catalunya.

Creo que tots estan convençuts de la necessitat i conveniència de formalitzar la integració en l'economia de les Comunitats –i ara considero arguments estrictament econòmics.

Després de les llargues converses hagudes, sembla que els capítols estan tancats i que ens enfrontem amb una situació nova, certament difícil pels condicionants que apareixen especialment a curt termini, però abans d'examinar-los crec que seria convenient repassar el que en el seu conjunt i particularment per a l'economia catalana representa l'economia de les Comunitats:

- 1) En primer lloc la primera potència comercial internacional, que representa ara un terç del comerç mundial, i que ha d'ésser el nou mercat que precisa l'economia catalana un cop el mercat espanyol li ha resultat ja clarament insuficient.
- 2) El conèixer les regles del joc del necessari procés liberalitzador que ha vingut experimentant l'economia espanyola fruit precisament de la seva progressiva presència en els mercats internacionals. Encara que es consideri l'economia espanyola, com a una economia insignificant a nivell de l'opinió internacional, és obvi que se li dedica una atenció creixent i també a les condicions que ofereix el seu mercat.

En aquest sentit cal recordar per una banda les pressions continuades per part de la Comunitat per a revisar l'Acord preferencial del 70 cada vegada que es refredaven les negociacions (recordin el cas dels contingents dels cotxes, o bé la posició d'un període transitori de tres anys, recordant la vigència precisament de l'Acord) i també es pot recordar que la implantació de l'IVA ara en debat, no prové únicament del fet de l'Adhesió, ans de l'acord del govern espanyol amb el GATT, i de les pressions dels Estats Units.

- 3) L'obtenir uns processos de protecció enfront a països tercers i la possibilitat d'acollir-se a polítiques d'ajut a escala comunitària.

En aquest aspecte cal destacar dos fets, en primer lloc que amb una filosofia diferent a la que existeix a l'economia espanyola hi ha una protecció interna efectiva per determinats àmbits de la Comunitat –com l'agrícola per exemple–, i que certs sectors gaudeixen o han gaudit d'accions específiques per a la seva adequació.

- 4) La confrontació amb els nivells d'exigència i de competència del mercat europeu impliquen un pas endavant que necessita l'economia catalana i que la política econòmica de l'Estat ha estat incapaç d'establir. Quan diuen que la integració a les Comunitats implica la modernització de la seva estructura productiva és implícit el reconeixement de la incapacitat per a fer una adequació interna a nivell europeu. Encara que ara la referència sigui Japó o Estat-Units i que Catalunya tingui un nivell superior en moltes magnituds a moltes àrees britàniques o italianes, és cert que si ens acostem a determinats nivells del Nord d'Itàlia, o de la RFA s'haurà progressat enormement a la nostra societat.

Aquest procés òbviament implica molts aspectes diferenciats, però hi han tres qualificatius que crec que és convenient destacar especialment:

Els nivells tecnològics. És obvi que hi ha un desfasament tecnològic important entre l'Europa comunitària i les altres dues grans àrees de difusió tecnològica internacional, Japó i Estats Units, però també és obvi que els nivells tecnològics espanyols estan tan per sota dels comunitaris que arribar a posar-se aquí al seu nivell ja seria un gran pas endavant. Existeixen avui grans projectes –i realitzacions– comunitàries en l'àmbit de la recerca científica i el desenvolupament tecnològic que poden doncs acollir la via adequada per a la nostra actualització tecnològica, encara que òbviament aquesta condició positiva no és suficient si no es realitza la política interna adequada.

Els altres dos aspectes qualitius als quals crec que és convenient fer referència són els del nivell de gestió empresarial, i els del nivell de contraprestacions de les Administracions Públiques.

És obvi que la integració en les Comunitats Europees ha de significar una transformació important en els nivells de gestió empresarial, especialment en alguns

àmbits determinats com formes i canals de comercialització, adequació de la dimensió de l'empresa, adaptació als nivells de qualitat i normalització comunitària i incorporació de noves tecnologies. Transformació encara més profunda han d'experimentar les Administracions Públiques, i de forma especialment destacada la Central, per definir un autèntic marc de contraprestació de serveis que es converteixi en el suport adequat per unes activitats econòmiques que precisaran d'una actuació pública diferenciada de l'actual.

* * *

No és l'objecte d'aquesta intervenció el de valorar les negociacions ni el seu resultat entre l'Estat espanyol i les Comunitats Europees, el Tractat d'Adhesió és ara una dada que senyala el període i les formes de transició de la situació actual fins a la plena incorporació a les Comunitats Europees.

En termes generals el període transitori és de set anys, encara que per alguns sectors molt importants com el sector agrari i la pesca sigui més ampli, i per d'altres com l'aplicació de determinats mecanismes comunitaris —política regional, política tecnològica, fiscalitat, monopolis, patents hi serien exemples destacats— siguin en bona mesura d'aplicació immediata després de l'Adhesió.

Però el que el període transitori sigui en el seu conjunt de set anys no ha d'amagar el que d'una forma accelerada, l'economia catalana s'enfronta a una transformació a molt curt termini d'una intensitat crec jo molt superior a la que en el seu moment comportaven el pla d'Estabilització del 59, o l'Acord Preferencial del 70 que són les dues referències que hem acostumat a utilitzar com a precedents a l'inici del procés d'Adhesió.

Cal recordar que una de les característiques profundes de l'economia catalana és el tenir com a molt principal el mercat espanyol, com ho demostra el que únicament les seves exportacions a fora de l'Estat espanyol siguin el 10,3% del seu PIB, i les importacions el 18,7%, hi ha ajudat a això un nivell de protecció aranzelària tradicionalment elevat i que encara ho continuarà essent encara que no per gaire temps. En efecte s'ha de produir en set anys una adequació no únicament a la supressió de les barreres aranzelàries amb tots els països de la Comunitat dels Dotze, ans també la desaparició en els països EFTA, la rebaixa substancial de la protecció aranzelària actual amb els països de la convenció de Lomé III, dels països del Magreb i d'Israel. La transformació no és precisament de reduït abast ni tampoc serà lenta, a l'any d'haver-nos incorporat, doncs la rebaixa de l'aranzel espanyol serà del 22,5% i a la meitat del període haurà estat del 52,5%.

Aquest aspecte ha quedat una mica embolcallat en la consideració conjunta de la integració, però jo em permeto preguntar, si la premsa i els mitjans de comunicació diguessin, —el proper any el Govern espanyol rebaixa l'aranzel el 22,5%— quina hagués estat la reacció, i en canvi és exactament el que passarà, i passarà a més amb la desaparició paral·lela i automàtica de la Desgravació Fiscal a l'Exportació i del Impost sobre Compensació de Gravàmens Interiors que hores d'ara constitueixen alhora promoció d'exportacions i protecció fiscal del mercat interior. Sumin a això la possibilitat d'aplicació d'una part important de la normativa comunitària en molts aspectes que afecten al funcionament normal de les empreses catalanes i crec que acceptaran la nostra opinió que no ens trobem precisament davant d'un fet comparable en la història de l'economia catalana contemporània, no tant pel procés d'apertura que significa, sinó per la intensitat en què es produeix a curt termini i per l'entorn internacional en què es produeix, i també perquè el marge de decisió i de

resposta als efectes que aquest procés comporti és certament molt més reduït que en ocasions anteriors, o com a mínim precisa d'habilitats no contrastades fins ara.

Crec ben cert que aquest impacte, que es produirà a ben curt termini, encara no ha estat assumit pels operadors econòmics en la mesura que ho precisa. No crec que calgui avaluar en aquest moment si la relació entre el procés d'integració a les Comunitats Europees i el grau de coneixement i de preparació és l'adequat i el temps que seria necessari per a una preparació adequada però sí em permetré indicar la meua preocupació sobre aquest tema, i no únicament pel que fa a determinades Administracions públiques, i en especial a la Central, ans als operadors econòmics i les institucions d'ensenyament superior.

D'una forma generalitzada els sectors que semblen més ben preparats per a l'Adhesió de Catalunya són l'agrari –amb l'excepció dels subsectors de carn bovina, indústries làctiques derivades i el de serveix, especialment turisme i comerç. De fet el tema es centra en la indústria en la qual s'han de considerar més que les situacions sectorials les empresarials. En aquest sentit entrem en una dinàmica nova en la qual tindran més avantatges les empreses exportadores, amb situacions consolidades en el mercat exterior i lògicament també aquelles que per la seva vinculació a una estratègia empresarial multinacional compten ja amb una experiència i posicionament que les fa especialment adaptables a la nova situació. Fer una casuística de sectors i empreses industrials es sortiria de l'abast d'aquesta intervenció, però sí que crec que és útil recordar que per l'estructura empresarial de les activitats manufactureres a Catalunya l'impacte de l'Adhesió serà més gradual que el que existirà per indústries de capçalera o bé d'aquelles en les quals predominen les empreses de gran dimensió, el que sens dubte dona un major temps d'adaptació per a l'empresa industrial catalana.

* * *

Catalunya entra en una dinàmica nova, una dinàmica en la qual no ni ha prou en conèixer la situació de les Comunitats Europees ara, les Comunitats són una experiència internacional certament complexa i singular a més de una simple entitat econòmica. Està sotmesa a una tensió constant entre la configuració d'un Estat continent com ja es comença a definir a certs àmbits polítics europeus i les reticències dels Estats membres a cedir les seves competències, és una entitat viva, tensa, difícil i amenaçada per la seva pròpia dinàmica, però que malgrat tot ha avançat molt des de la seva constitució. S'ha passat d'una època d'ampliació a una que es dirigeix vers la Unitat Europea, com es tractarà ja a la propera cimera de Milà que sens dubte tornarà a ser una decepció pels europeistes però que també sens dubte donarà un petit pas que sumats a d'altres ens permetran veure, passat un temps el camí avançat.

Catalunya serà part d'aquest procés, no és una simple àrea industrial, no és una peça més de l'economia europea mediterrània, és una societat ben definida que ha avançat en èpoques difícils i fosques ben properes i que se li reconeix un lloc preferent en la construcció de l'Europa Unida, ens correspon a tots nosaltres i a molts més que ja no tingem un dilema com expressava el nostre poeta Espriu entre autors fidels a la nostra tasca o anar cap el Nord, ara formarem part de l'organització econòmica i política més important d'aquest Nord.